

Науковий вісник Чернівецького університету імені
Юрія Федьковича: Історія. – № 1. – 2019. – С. 84–92.
History Journal of Yuriy Fedkovych Chernivtsi National
University. – № 1. – 2019. – pp. 84–92.
DOI <https://doi.org/10.31861/hj2019.49.84-92>
hj.chnu.edu.ua

УДК 94(477.85)«1918/1940»

© Олександр Руснак (Чернівці)

ЕТНО-ДЕМОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАСЕЛЕННЯ ПІВНІЧНОЇ БУКОВИНИ І ХОТИНЩИНИ У МІЖВОЄННИЙ ПЕРІОД

Стаття присвячена характеристиці етно-демографічної ситуації в Північній Буковині та на Хотинщині у період перебування у складі Румунії. Встановлено, що одним із позитивних наслідків можна вважати поступове збільшення загальної кількості населення досліджуваного регіону на 15,69%.

Поряд із цим сповільненою була урбанізація. Хоч за міжвоєнний період кількість міського населення і збільшилася на 18,29%, проте співвідношення частки сільських і міських жителів суттєво не змінилося. Найвищі показники росту населення спостерігалися у Чернівцях (на 19,9%).

Через відсутність достовірних матеріалів переписів не можливо визначити точний національний склад регіону. Натомість підтверджено те, що серед усіх національностей, що проживали у регіоні, переважаючи більшість склали українці.

Ключові слова: Північна Буковина, Хотинщина, населення, національний склад.

Oleksandr Rusnak (Chernivtsi)

ETHNO-DEMOGRAPHIC CHARACTERISTICS OF THE POPULATION OF NORTHERN BUKOVYNA AND KHOTYN REGION IN THE INTERWAR PERIOD

Abstract. *The article deals with the characteristics of the ethno-demographic situation in Northern Bukovyna and Khotyn region during their stay in Romania. It was found that one of the positive effects can be considered a gradual increase in the total population of the studied region by 15,69%. At a time when Ukrainians were experiencing a number of demographic disasters, the Bukovyna-Bessarabian region recovered from the aftermath of World War I and demonstrated a qualitative population growth trend.*

Along with this slowdown was urbanization. Although in the interwar period the number of urban population increased by 18,29%, but the ratio of rural and urban residents did not change significantly. Migration processes from the village to the city, even if they took place, are hardly reflected in statistics. The highest rates of population growth were observed in Chernivtsi (by 19,9%).

Due to the lack of reliable census materials, it is not possible to determine the exact national composition of the region. Instead, it is confirmed that among all the nationalities, who lived in Vashkiivtsi, Vyzhnytsia, Zastavna, Kitsman, Storozhynets, Khotyn and Chernivtsi districts that existed before 1925, and in Storozhynets, Khotyn and Chernivtsi districts formed instead of them, Ukrainians were predominant.

Keywords: Northern Bukovyna, Khotyn region, population, national composition.

Однією з найменш вивчених проблем соціально-економічної історії Північної Буковини й Хотинщини (Північної Бессарабії) і до сьогодні залишається дослідження кількісних показників приросту та етнічної приналежності населення регіону.

* к.і.н., асистент кафедри історії України Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.
PhD in History, Assistant Professor, the Department of History of Ukraine, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.
orcid.org/0000-0003-2921-3029
E-mail: rusnak.o.85@gmail.com

Перш ніж перейти до характеристики статистико-демографічної ситуації та національного складу населення краю, потрібно відзначити, що до Північної Буковини й Хотинщини протягом 1918-1940 рр. входили різні адміністративно-територіальні одиниці. Такий поділ двічі змінювався, тому для точного розуміння окреслених територіальних меж доцільно коротко зупинитися на його характеристиці.

Після входження краю до складу королівської Румунії кілька років зберігався старий адміністративно-територіальний поділ, який існував тут за часів правління Австро-Угорщини та Російської імперії. Тоді вся Буковина поділялася на 11 повітів, а Бессарабія – на 8 повітів. Тож станом на 1918 р. населення Північної Буковини проживало в межах шести повітів: Вашківецького (площа 401 км²), Вижицького (1289 км²), Заставнівського (492 км²), Кіцманського (345 км²), Сторожинецького (963 км²) та Чернівецького (934 км²), а Хотинщини – в межах одного – Хотинського повіту (3872 км²)¹. Повіти, у свою чергу, поділялися на комуни (громади), куди входили одне або кілька сіл. На Хотинщині, в межах повіту існували ще волості, які об'єднували по декілька комун. Таким чином, Вашківецький повіт охоплював 17 сільських громад, Вижицький – 27, Заставнівський – 29, Кіцманський – 24, Сторожинецький – 27 та Чернівецький – 42 комуни і місто Чернівці з передмістями Калічанкою, Клокучкою, Горечею, Монастириськами й Рошею. Хотинський повіт мав 183 сільські громади, об'єднаних у 12 волостей.

Після проведення укрупнення повітів в рамках адміністративної реформи з 1925 р. на місці існуючих залишилися лише три повіти – Чернівецький, Сторожинецький та Хотинський. До Чернівецького повіту, площею 1771 км² (одного із найменших в тогочасній Румунії), перейшли землі колишніх Заставнівського, Кіцманського та Чернівецького повітів², які за новою реформою були поділені на 4 волості: Кіцманську – 19 сіл, Дністровську – 27, Прутську – 22 та Шипинську – 27 сіл. Всього до складу повіту із центром у Чернівцях входило 95 сіл та 4 міста: Чернівці, Кіцмань, Заставна і Садгора³.

До складу Сторожинецького повіту (теж одного із найменших у країні), площею 2653 км² із центром у Сторожинці, перейшли території колишніх Вашківецького, Вижицького та Сторожинецького повітів⁴, які за новою реформою були поділені на 3 волості: Черемошську – 14 сіл, Флондоренську – 33 села та Ростоцьку – 15 сіл. Всього до цього повіту належало 62 села, а також місто Сторожинець⁵.

До складу Хотинського повіту, площею 3782 км² із центром у Хотині ввійшли фактично ті ж землі, що й були до реформи, але їх розподілили на 6 волостей⁶: Кельменецьку та Клішковецьку – по 37 сіл, Липканську – 34, Сокирянську – 23, Сулицьку (Новоселицьку) – 33, а також І. Г. Дуки – 46 сіл. Всього до складу повіту входило 215 сіл і 2 міста: Хотин та Сулиця (Новоселиця)⁷.

Згідно з конституцією 1938 р. Північна Буковина і Хотинщина були об'єднані у єдину адміністративно-територіальну одиницю – місцевість (округ) Сучава з центром у Чернівцях⁸. Сюди ввійшли всі повіти Буковини, а також Хотинський та Дорохійський⁹. В північній частині Сучавського округу, заселеній переважно українцями, після реформи 1938 р. залишилися три повіти: Чернівецький, Сторожинецький та Хотинський з тими ж волостями, що входили до їх складу з 1925 р. В останні два роки румунського правління до Чернівецького повіту входило 4 міста і 93 сільські громади, до Сторожинецького – 3 міста і 63 сільські громади та до Хотинського – 2 міста і 97 сільських громад¹⁰.

Відповідно до адміністративно-територіального устрою краю розглянемо дані про кількість його населення. Перші достовірні відомості стосовно чисельності мешканців регіону в міжвоєнний період подано в матеріалах перепису населення від 28 лютого 1919 р., який було постановлено провести міністром-делегатом Буковини. Населення зобов'язувалося давати повні усні або письмові відповіді на запитання комісарів (ними призначалися державні службовці, священики, вчителі, працівники примарій), що проводили перепис. За відмову від відповіді або перешкоджання у здійсненні перепису накладався штраф¹¹.

На той момент загальна кількість населення Румунії становила 15 млн. 900 тис. осіб¹². З них, за даними перепису, буковинців – 812 тис., а бессарабців – 2 млн. 600 тис.¹³. Якщо порівнювати ці дані із матеріалами до Першої світової війни, то кількість населення Румунії зросла в 2 рази (за рахунок новоприєднаних територій), в той час як кількість населення Буковини і Бессарабії практично не змінилася.

Другий за рахунком і, водночас останній перепис, що відображає основні зміни кількісних характеристик населення, відбувся 29 грудня 1930 р. Згідно з його даними населення Румунії зросло на 2 млн. 157 тис. осіб¹⁴. Останні відомості про кількісний склад населення всієї країни належать до 1939 р. Тоді його загальна кількість за матеріалами офіційної статистики сягнула 19 млн. 933 тис. 802 осіб¹⁵. У грудні 1940 р. мав відбутися новий перепис населення, але через міжнародні події він не був проведений¹⁶.

Що ж до населення Північної частини Буковини та Хотинщини станом на 1919 р., то у Вашківському повіті мешкало 40 тис. 752 особи, у Вижницькому – 53 тис. 906, у Заставнівському – 48 тис. 509¹⁷, у Кіцманському – 50 тис. 569, у Сторожинецькому – 72 тис. 950, у Чернівецькому – 186 тис. 792 і у Хотинському – приблизно 356 тис.¹⁸ Загальна кількість населення досліджуваного регіону становила 809 тис. 478 чол.

Порівнюючи ці показники із останніми статистичними даними, складеними до Першої світової війни, то можна прослідкувати наступні зміни: загальне скорочення чисельності населення становило 17 тис. 907 чол. при тому, що найбільше скоротилася кількість населення у Хотинському та Чернівецькому повітах (приблизно на 12 і 9 тис. чол.), а у Кіцманському та Сторожинецькому повітах, навпаки, спостерігався приріст населення – по 5 і 3 тис. осіб відповідно.

Найбільш густозаселеним повітом регіону на початку румунського правління був Кіцманський – 146 осіб на 1 км², на другому місці – Чернівецький повіт – 126 осіб на 1 км², на третьому – Вашківський – 101 особа на 1 км², на четвертому – Заставнівський – 98 осіб на 1 км², на п'ятому – Хотинський – 94 особи на 1 км², на шостому – Сторожинецький – 75 осіб на 1 км². Найменш густонаселеним був Вижницький повіт – всього 41 особа на 1 км².

Перепис населення 1930 р., який був єдиним повним румунським переписом у міжвоєнний період¹⁹, проводився вже відповідно до адміністративно-територіального поділу 1925 р., тому розглянемо 2 повіти Північної Буковини (Чернівецький та Сторожинецький) і 1 повіт Бессарабії (Хотинський).

Так, у Чернівецькому повіті за даними перепису 1930 р. мешкало 305 тис. 097 осіб, у Сторожинецькому – 169 тис. 518 і у Хотинському – 395 тис. 345 чол.²⁰ Загальна кількість населення досліджуваного регіону на кінець 1930 р. сягнула 869 тис. 096 чол., що майже на 60 тис. більше, ніж на початку румунського правління.

Після змін адміністративно-територіального устрою 1925 р. найбільш густонаселеним повітом краю за даними другого всерумунського перепису став Чернівецький – 172 чол. на 1 км², далі розташовувався Хотинський повіт із показником 104 чол. на 1 км². Найменша густота населення спостерігалася у Сторожинецькому повіті – 62 чол. на 1 км². Причому Чернівецький і Хотинський повіти були одними з найгустозаселеніших у Румунії²¹.

Остання офіційна інформація, що стосується чисельності населення досліджуваного регіону міститься у щорічному статистичному збірнику Румунії (*Anuarul statistic al României*), який вийшов 1940 р. Потрібно зазначити, що його редакція при підготовці видання використовувала матеріали по населенню, вміщені у румунському „Демографічному Бюлетені” за 1939 р. Через це інформація за 1940 р. відсутня. Отож, на 1 липня 1939 р. у Чернівецькому повіті налічувалося 318 тис. 280 чол., у Сторожинецькому – 185 тис. 666 чол., а у Хотинському – 432 тис. 550 чол.²² Загальна кількість населення Північної Буковини й Хотинщини становила 936 тис. 496 осіб. Звідси можна вирахувати і густоту населення, яка протягом 1930-х рр. збільшилася і сягнула по 178, 70 та 114 чол. на 1 км² в кожному з трьох повітів відповідно. Слід зазначити, що подекуди в долинах річок Прут і Сірет густота населення сягала 300²³ жителів на 1 км².

Якщо простежити зміну загальної кількості населення краю, то можна відзначити її збільшення на 127 тис. 018 чол., що складало 15,69% населення 1919 р., тобто для Північної Буковини й Хотинщини був характерний додатний приріст населення в середньому по 6 тис. 351 чол. (0,78%) за 1 рік, що при розрахунку на 1 тис. жителів становило майже 8 чол.

Розглянемо кількісні показники міського і сільського населення краю у міжвоєнний період. Так, за переписом 1919 р. міське населення проживало у Чернівцях та його передмістях (найбільше), а також у інших повітових центрах: Хотині, Сторожинці, Кіцмані та Вижниці. В самому місті Чернівці постійно проживало 70 тис. 660 жителів, у передмістях – 21 тис. 192 мешканці. Разом – 91 тис.

852 особи. У Сторожинці проживало 9 тис. 204 чол.²⁴ В Кіцмані налічувалося 5 тис. 917 чол.²⁵ У Вижниці – 3 тис. 759 чол.²⁶ У Хотині мешкало 31 тис. 800 постійних жителів та майже 8 тис. тимчасових²⁷. У Вашківцевському та Заставнівському повітах міського населення не було, оскільки все населення проживало у селах. Загальна кількість населення Північної Буковини й Хотинщини, що постійно проживала в містах у 1919 р., складала 142 тис. 532 чол.

Для того, щоб визначити загальну кількість міського населення краю за переписом 1930 р., необхідно спочатку виокремити дані по кожному повіту. Зокрема, у Чернівецькому – 131 тис. 429 чол.²⁸, у Сторожинецькому – 18 тис. 830 чол. та у Хотинському – 15 тис. 334 чол.²⁹ Всього – 165 тис. 593 чол. В найбільшому місті краю нараховувалося за одними даними – 111 тис. 147 осіб³⁰, а за іншими – 112 тис. 427 осіб³¹.

Останні достовірні статистичні дані про чисельність міського населення належать до 1939 р. У Чернівецькому повіті та у Чернівцях проживало, відповідно, по 121 тис. 965 та 109 тис. 479 осіб. У Сторожинецькому – 18 тис. 341 чол. та у Хотинському – 28 тис. 110 чол.³² Міське населення Північної Буковини й Хотинщини наприкінці входження краю до складу Румунії складало 168 тис. 416 осіб.

Для порівняння, у 1937 р. у Чернівецькому повіті в містах Чернівці, Заставна, Кіцмань та Садгора проживало 122 тис. 557 чол. Безпосередньо у Чернівцях мешкало 110 тис. 161 чол.³³ У Сторожинецькому повіті в Сторожинці, Вашківцях та Вижниці – 18 тис. 652 чол.³⁴ А в Хотинському – в містах Хотин і Сулиця – 20 тис. 229 чол.³⁵ Загальна чисельність міського населення регіону у 1937 р. становила 161 тис. 438 чол.

Загалом за 20 років румунського правління кількість міського населення збільшилася на 26 тис. 064 осіб, що становило 18,29% від частки жителів міст краю у 1919 р. За період перебування Північної Буковини й Хотинщини у складі королівської Румунії до числа населених пунктів, які станом на 1919 р. мали статус міст (Чернівці, Хотин, Сторожинець, Кіцмань, Вижниця) додалися ще Вашківці, Заставна, Сулиця та Садгора. Найшвидші темпи приросту кількості жителів продемонстрували Чернівці, чисельність яких збільшилася за досліджуваний період на 17 тис. 627 чол. (19,19% порівняно із 1919 р.).

Розглянемо співвідношення і динаміку сільського та міського населення краю. У 1919 р. частка міського населення становила 17,61%, відповідно сільського – 82,39%. У 1930 р. ситуація виглядала так: 19,05% проти 80,95%, а перед приходом радянської влади відсоток міського населення знизився до 17,98%, в той час, як сільського навпаки зріс до 82,02%. Попри кількісне збільшення жителів міст краю ми повинні зауважити, що воно відбувалося переважно за рахунок природного приросту населення, а не за рахунок урбаністичних міграційних процесів. І навіть, якщо переселення жителів з сільських населених пунктів у міста й мало місце, то воно нівелювалося зворотними процесами.

У зв'язку із нерівномірним розвитком модернізації у міжвоєнний період намітився глибокий розрив між містом і селом. На селі цей процес йшов значно повільніше, що відобразилося на рівні та якості життя. Прагнення до оновлення більше всього проявлялося в містах, котрі швидше впроваджували новітні досягнення³⁶.

Значні труднощі в дослідників завжди викликало визначення національного складу населення Північної Буковини й Хотинщини в міжвоєнний період. По-перше, існувала проблема достовірності румунської статистики (офіційний Бухарест був зацікавлений в штучному заниженні числа українців), по-друге, виникали труднощі з термінологією, адже при переписі населення не було єдиної категорії „українець”, натомість окремо вівся підрахунок „рутенів”, „українців”, „гуцанів”. До того ж давалася взнаки агітація румунського православного духовенства, яка сприяла запису багатьох несвідомих українців румунами³⁷. Звідси й можливі неточності в обчисленнях.

Попри це, ряд науковців все ж робили спроби визначити національний склад населення регіону. За даними Д. Квітковського³⁸, який спирався на офіційну статистику, у 1930 р. на території Чернівецького повіту проживало 136 тис. 380 чол. (44,7%) українців за етнічною ознакою, в той час коли 149 тис. 700 чол. (49,06%) розмовляли українською мовою. У Сторожинецькому повіті налічувалося 77 тис. 382 чол. (45,6%), що ідентифікували себе етнічними українцями під час перепису, при тому, що 85 тис. 715 чол. (50,56%) спілкувалися українською мовою. Натомість румунів, навпаки, більше було за національністю, аніж за рідною мовою. Зокрема, у Чернівецькому повіті 78 тис. 589 та 66 тис. 701 чол., у Сторожинецькому – 57 тис. 595 та 48 тис. 979 чол. відповідно.

Далі у своїй роботі автор звернув увагу на те, що українську мову для спілкування використовувала більша частина населення, а записалася українцями менша. На його думку, це свідчило про те, що багато українців або самостійно записувалося або їх записували румунами, „хоч вони й говорили по-українському”³⁹. Тому достовірнішими є дані, які визначають кількість українців за рідною мовою, але й вони не є беззаперечними. Решту ж становили представники інших національностей: німці, поляки, євреї тощо.

Стосовно Хотинщини, то значну увагу проблемі приділили радянські дослідники, які стверджували, що на початку румунського правління 50% населення повіту було українським, 25% становили молдавани, решту – інші національності⁴⁰. В той час, матеріали перепису вказували, що українців тут було лише 163 тис. 267 чол.⁴¹ (41,3%), а молдаванів взагалі було внесено до румунів. Автори праці „Хотинщина. Історичний нарис” дослідили, що Хотинський повіт наприкінці румунського правління на 53,7% був заселений українцями, на 36,9% молдаванами та на 9,04% євреями⁴², що становило 99,64% від загальної кількості, очевидно решту складали представники інших народностей.

Заслужують уваги й матеріали, вміщені у збірнику документів дипломатичних установ, що функціонували в Чернівцях у міжвоєнний період. У документі №31 польського консульства „Проблема національних меншин у Буковині в ретроспективному огляді стосовно українців та німців”, датованому 1935 р., вже на початку стверджується, що „розглядаючи Буковину в національному аспекті, ми повинні поділити її на дві частини: північну та південну. Якщо п’ять основних національних груп, які проживають у Буковині, представлені в обох її частинах, то, коли йдеться про безперечну національну більшість, північну Буковину можна назвати українською, а південну – румунською”⁴³. Оскільки темою нашого дослідження є саме північна частина, то закономірним буде інтерес до інформації консульства стосовно її Чернівецького та Сторожинецького повітів і Хотинщини. Щодо цих територій, то в документі далі зазначалося, що в Чернівецькому повіті проживало 90% українців, у Сторожинецькому – 75%, а в Хотинському – 50%⁴⁴.

Попри те, що є роботи інших авторів, які торкаються національного питання в краї у міжвоєнний період, на жаль, сьогодні ми маємо змогу констатувати лише те, що для остаточного розв’язання проблеми матеріалу не вистачає. Можна лише говорити про домінування на окреслених територіях представників українського етносу. Альтернативи румунській урядовій статистиці в національному питанні немає, оскільки точні матеріали міг би дати виключно об’єктивний перепис населення, а ті, що проводилися у 1919 та 1930 рр., не були об’єктивними.

Переважання українського етносу в Північній Буковині та на Хотинщині було підтверджене урядом СРСР в червні 1940 р.⁴⁵ і дало можливість на законних підставах вимагати в Румунії повернення цих територій та долучення їх до решти українських земель.

В ХХ ст. дедалі більшого значення набувала письменність, тому, на нашу думку, важливо охарактеризувати ступінь поширеності вміння писати й читати на території Північної Буковини й Хотинщини. Відзначимо, що на території Хотинщини, як і всієї Бессарабії, був найнижчий рівень письменності в усій Румунії. Якщо в середньому по країні 57% населення (68,2% чоловіків та 45,5% жінок) знали грамоту⁴⁶, то в Бессарабії – тільки 38,1% мешканців (51,4% чоловіків і 25,1% жінок), а по Хотинському повіту – взагалі лише 29,7% населення (43,6% чоловіків та 16,6% жінок). На цьому фоні значно краще виглядала Буковина із середнім рівнем освіченості населення 65,7% (72,2% чоловіків та 59,7% жінок). Чернівецький повіт за цими показниками займав друге місце на Буковині – 68,6% осіб (75,5% чоловіків та 62,6% жінок), а Сторожинецький останнє – 56,9% населення, які охоплювали 63,9% чоловіків та 50,5% жінок⁴⁷. Порівняно високі показники поширення письменності включають переважно людей із початковим рівнем освіти, а університетські дипломи, професійну чи навіть середню освіту мала незначна кількість населення регіону. Розвитку освіти сприяв закон 1924 р., який збільшував початковий чотирирічний курс навчання до семи класів і запроваджував його обов’язковість для молоді до 18 років⁴⁸.

Різний ступінь письменності населення краю в міжвоєнний період був зумовлений тривалим перебування окремих його частин в складі різних держав. Та якщо входження Північної Буковини до складу Австро-Угорщини мало позитивні наслідки для поширення грамоти серед населення, то включення Хотинщини до складу Російської імперії не дало бажаних результатів для розповсюдження

письменності. В міжвоєнний період достатньо високі показники здебільшого українському населенню регіону вдавалося зберігати і покращувати не завдяки, а всупереч державній політиці в галузі освіти, оскільки поступова ліквідація українських шкіл та румунізація вищої освіти значно утруднили доступ населення до грамоти.

Отже, наведені дані чітко показують, що протягом міжвоєнного періоду відбулося поступове збільшення загальної кількості населення Північної Буковини й Хотинщини на 15,69% (в середньому на 0,78% щорічно). На 18,29% збільшилася кількість міського населення, та попри ці зміни за період румунського правління так і не вдалося досягнути збільшення частки міських жителів. Найшвидше розвивалися Чернівці, кількість населення яких зросла на 19,19%. Серед усіх національностей, що проживали у краї, переважаючи більшість складали українці, хоча через відсутність достовірних матеріалів перепису їх точний відсоток встановити складно.

¹ *Împărțirea administrativă a teritoriilor alipite pe județe, plăși, voloste, notariate și comune* [Administrative Division of the Territories Annexed by Counties, Neighborhoods, Volosts, Notaries and Communes], București, Imprimeria Statului, 1921, p. 65-88.

² *Enciclopedia României: Țara românească* [Encyclopedia of Romania: The Romanian Country], Vol. 2, p. 127.

³ *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 131.

⁴ *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 423.

⁵ *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 426.

⁶ *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 217.

⁷ *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 220.

⁸ I. Nistor, *Istoria Bucovinei* [The History of Bukovyna], București, Humanitas, 1991, p. 415.

⁹ *Anuarul statistic al României 1939 și 1940* [Statistical Yearbook of Romania 1939 and 1940], București, Imprimeria Națională, 1940, p. 15.

¹⁰ *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, p. 17.

¹¹ Державний архів Чернівецької області, ф. 6 Бюро президії міністра-делегата Буковини, м. Чернівці, оп. 1, *спр. 76 Постанова Міністра-делегата від 21 лютого 1919 р. про проведення перепису населення Буковини*, арк. 1.

¹² *Anuarul statistic al României 1922* [Statistical Yearbook of Romania 1922], București, Tipografia Curtii Regale, 1923, p. 21.

¹³ *Anuarul statistic al României 1922*, p. 24.

¹⁴ *Anuarul statistic al României 1931 și 1932* [Statistical Yearbook of Romania 1931 and 1932], București, Imprimeria Națională, 1933, p. 21.

¹⁵ *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, p. 41.

¹⁶ Д. Квітковський, Т. Бриндзан, А. Жуковський, *Буковина: її минуле і сучасне* [Bukovyna: Its Past and Present], Париж-Філадельфія-Дітройт, Зелена Буковина, 1956, с. 438.

¹⁷ ДАЧО, ф. 18 Префектура Заставнівського повіту, оп. 1, *спр. 24 Статистична таблиця про населення комун повіту із вказанням їх занять, національності і приналежності до релігійних сект*, арк. 1.

¹⁸ *Anuarul statistic al României 1922*, p. 24.

¹⁹ K. Hitchins, *România 1866-1947* [Romania 1866-1947], București, Humanitas, 1996, p. 359.

²⁰ *Anuarul statistic al României 1931 și 1932*, p. 24.

²¹ R. Seişanu, *Roumania. A Historical, geopolitical, ethnographical and economical atlas*, București, Universul, 1936, p. 201.

²² *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, p. 150.

²³ Т. Івасютин, *Рідкісне джерело про Буковину міжвоєнного періоду* [A Rare Source About Bukovyna in the Interwar Period], in «На перехрестях світової науки. Матеріали III Міжнародної наукової конференції «Вікно в Європейську науку», присвяченої 140-річчю від дня народження Раймунда Фрідріха Кайндля, Чернівці, 20-21 травня 2006 р.», Чернівці, Прут, 2006, с. 234; L. Romier, *Le Carrefour des Empires morts. Du Danube au Dnester* [The Crossroads of Dead Empires. From Danube to Dnister], Paris, Librairie Hachette, 1931, p. 132.

²⁴ *Dicționarul Statistic al Bucovinei. Intocmit pe baza rezultatelor recesământului populației din 28 februarie 1919* [Statistical Dictionary of Bukovyna. Prepared on the Basis of the Results of the Population Census of February 28, 1919], București, Tipografia «Gutenberg» Societate Anonimă, 1922, p. 131.

²⁵ *Dicționarul Statistic al Bucovinei. Intocmit pe baza rezultatelor recesământului populației din 28 februarie 1919*, p. 55.

- ²⁶ *Dicționarul Statistic al Bucovinei. Intocmit pe baza rezultatelor recesământului populației din 28 februarie 1919*, p. 179.
- ²⁷ *Dicționarul Statistic al Basarabiei* [Statistical Dictionary of Bessarabia], București, 1923, p. 306.
- ²⁸ *Anuarul statistic al României 1937 și 1938* [Statistical Yearbook of Romania 1937 and 1937], București, Imprimeria Națională, 1939, p. 45.
- ²⁹ *Anuarul statistic al României 1937 și 1938*, p. 45.
- ³⁰ *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 594.
- ³¹ *Recensământul General al populației României din 29 Decembrie 1930. Neam, limba maternă, religie* [General Census of the Population of Romania of December 29, 1930. Nation, Mother Tongue, Religion], Vol. II, București, 1938, p. 120-121.
- ³² *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, p. 153-154.
- ³³ *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 128, 594.
- ³⁴ *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 426, 427, 675.
- ³⁵ *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 221, 631.
- ³⁶ И. Болован, И.-А. Поп, *История Румынии* [History of Romania], Москва, Весь мир, 2005, с. 570.
- ³⁷ П. Дутчак, *Обмеження національних прав українців Буковини з включенням її до складу королівської Румунії* [Restriction of National Rights of Bukovina Ukrainians With Its Inclusion in the Royal Romania], in «Видатні науковці Чернівецького університету. Р. Ф. Кайндль. Матеріали V Міжнародної наукової конференції «Кайндлівські читання», 16-17 травня 2008 р. Частина 1», Чернівці, Прут, 2008, с. 47.
- ³⁸ Д. Квітковський, Т. Бриндзан, А. Жуковський, *Буковина: її минуле і сучасне*, с. 429-431.
- ³⁹ Д. Квітковський, Т. Бриндзан, А. Жуковський, *Буковина: її минуле і сучасне*, с. 432.
- ⁴⁰ А. Юрченко, *Хотинское восстание (К истории борьбы крестьян северной Бессарабии против австро-венгерских и румынских оккупантов в 1918 – 1919 гг.)* [Khotyn Uprising (To the History of the Struggle of the Peasants of Northern Bessarabia Against the Austro-Hungarian and Romanian Invaders in 1918 – 1919)], Киев, Политиздат Украины, 1948, с. 13.
- ⁴¹ *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, p. 60.
- ⁴² О. Добрянський, Ю. Макар, О. Масан, *Хотинщина: Історичний нарис* [Khotyn Region: Historical Review], Чернівці, Молодий буковинець, 2002, с. 2163.
- ⁴³ В.М. Заполовський, С.Д. Осачук, *Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918 – 1944 рр. Погляд дипломатів (Документи)* [Bukovina: National Movements and Socio-Political Processes 1918 – 1944 Diplomatic View (Documents)], Чернівці, Зелена Буковина, 2007, с. 101.
- ⁴⁴ В.М. Заполовський, С.Д. Осачук, *Буковина: національні рухи та соціально-політичні процеси 1918 – 1944 рр. Погляд дипломатів (Документи)*, с. 104.
- ⁴⁵ *Советско-румынские отношения 1917 – 1941. Документы и материалы: В 2 т. – Т. II: 1935 – 1941 / Министерство иностранных дел Российской Федерации; Министерство иностранных дел Румынии* [Soviet-Romanian Relations 1917 – 1941. Documents and Materials: In 2 volumes – Vol. II: 1935 – 1941 / Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation; Ministry of Foreign Affairs of Romania], Москва, Международные отношения, 2000, с. 311.
- ⁴⁶ *Anuarul statistic al României 1935 și 1936* [Statistical Yearbook of Romania 1935 and 1936], București, Imprimeria Națională, 1937, p. 38.
- ⁴⁷ *Anuarul statistic al României 1935 și 1936*, p. 39.
- ⁴⁸ И. Болован, И.-А. Поп, *История Румынии*, с. 572.

Reference

1. Împărțirea administrativă a teritoriilor alipite pe județe, plăși, voloste, notariate și commune [Administrative Division of the Territories Annexed by Counties, Neighborhoods, Volosts, Notaries and Communes], București, Imprimeria Statului, 1921, p. 65-88.
2. *Enciclopedia României: Țara românească* [Encyclopedia of Romania: The Romanian Country], Vol. 2, p. 127.
3. *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 131.
4. *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 423.
5. *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 426.
6. *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 217.
7. *Enciclopedia României: Țara românească*, p. 220.
8. I. Nistor, *Istoria Bucovinei* [The History of Bukovina], București, Humanitas, 1991, p. 415.
9. *Anuarul statistic al României 1939 și 1940* [Statistical Yearbook of Romania 1939 and 1940], București, Imprimeria Națională, 1940, p. 15.
10. *Anuarul statistic al României 1939 și 1940*, p. 17.

11. Derzhavnyi arkhiv Chernivetskoï oblasti, f. 6 Biuro prezhydii ministra-delehata Bukovyny, m. Chernivtsi, op. 1, spr. 76 Postanova Ministra-delehata vid 21 liutoho 1919 r. pro provedennia perepysu naselennia Bukovyny, ark. 1.
12. Anuarul statistic al României 1922 [Statistical Yearbook of Romania 1922], București, Tipografia Curții Regale, 1923, p. 21.
13. Anuarul statistic al României 1922, p. 24.
14. Anuarul statistic al României 1931 și 1932 [Statistical Yearbook of Romania 1931 and 1932], București, Imprimeria Națională, 1933, p. 21.
15. Anuarul statistic al României 1939 și 1940, p. 41.
16. D. Kvitkovskiy, T. Bryndzan, A. Zhukovskiy, Bukovyna: yii mynule i suchasne [Bukovyna: Its Past and Present], Paryzh-Filadelfia-Ditroit, Zelena Bukovyna, 1956, c. 438.
17. DACHO, f. 18 Prefektura Zastavniyskoho povitu, op. 1, spr. 24 Statystychna tablytsia pro naselennia komun povitu iz vkazanniam yikh zaniat, natsionalnosti i prynalezhnosti do relihiinykh sekt, ark. 1.
18. Anuarul statistic al României 1922, p. 24.
19. K. Hitchins, România 1866-1947 [Romania 1866-1947], București, Humanitas, 1996, p. 359.
20. Anuarul statistic al României 1931 și 1932, p. 24.
21. R. Seišanu, Roumania. A Historical, geopolitical, ethnographical and economical atlas, București, Universul, 1936, p. 201.
22. Anuarul statistic al României 1939 și 1940, p. 150.
23. T. Ivasiutyn, Ridkisne dzherelo pro Bukovynu mizhvoiennoho periodu [A Rare Source About Bukovyna in the Interwar Period], in «Na perekhrestiax svitovoi nauky. Materialy III Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Vikno v Yevropeisku nauku», prysviachenoi 140-richchiu vid dnia narodzhennia Raimunda Fridrikha Kaindlia, Chernivtsi, 20-21 travnia 2006 r.», Chernivtsi, Prut, 2006, s. 234; L. Romier, Le Carrefour des Empires morts. Du Danube au Dnester [The Crossroads of Dead Empires. From Danube to Dnister], Paris, Librairie Hachette, 1931, p. 132.
24. Dicționarul Statistic al Bucovinei. Intocmit pe baza rezultatelor recesământului populației din 28 februarie 1919 [Statistical Dictionary of Bukovyna. Prepared on the Basis of the Results of the Population Census of February 28, 1919], București, Tipografia «Gutenberg» Societate Anonimă, 1922, p. 131.
25. Dicționarul Statistic al Bucovinei. Intocmit pe baza rezultatelor recesământului populației din 28 februarie 1919, p. 55.
26. Dicționarul Statistic al Bucovinei. Intocmit pe baza rezultatelor recesământului populației din 28 februarie 1919, p. 179.
27. Dicționarul Statistic al Basarabiei [Statistical Dictionary of Bessarabia], București, 1923, p. 306.
28. Anuarul statistic al României 1937 și 1938 [Statistical Yearbook of Romania 1937 and 1937], București, Imprimeria Națională, 1939, p. 45.
29. Anuarul statistic al României 1937 și 1938, p. 45.
30. Enciclopedia României: Țara românească, p. 594.
31. Recensământul General al populației României din 29 Decembrie 1930. Neam, limba maternă, religie [General Census of the Population of Romania of December 29, 1930. Nation, Mother Tongue, Religion], Vol. II, București, 1938, p. 120-121.
32. Anuarul statistic al României 1939 și 1940, p. 153-154.
33. Enciclopedia României: Țara românească, p. 128, 594.
34. Enciclopedia României: Țara românească, p. 426, 427, 675.
35. Enciclopedia României: Țara românească, p. 221, 631.
36. I. Bolovan. I.-A. Pop. Istoriya Rumynii [History of Romania], Moskva, Ves mir, 2005, c. 570.
37. P. Dutchak, Obmezhenia natsionalnykh prav ukraintsiv Bukovyny z vkluchenniam yii do skladu korolivskoi Rumunii [Restriction of National Rights of Bukovyna Ukrainians With Its Inclusion in the Royal Romania], in «Vydatni naukovtsi Chernivetskoho universytetu. R. F. Kaindl. Materialy V Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Kaindlivski chytannia», 16-17 travnia 2008 r. Chastyna 1», Chernivtsi, Prut, 2008, c. 47.
38. D. Kvitkovskiy, T. Bryndzan, A. Zhukovskiy, Bukovyna: yii mynule i suchasne, c. 429-431.
39. D. Kvitkovskiy, T. Bryndzan, A. Zhukovskiy, Bukovyna: yii mynule i suchasne, c. 432.
40. A. Yurchenko. Khotinskoye vosstaniye (K istorii borby krestian severnoy Bessarabii protiv avstro-vengerskikh i rumynskikh okkupantov v 1918 – 1919 gg.) [Khotyn Uprising (To the History of the Struggle of the Peasants of Northern Bessarabia Against the Austro-Hungarian and Romanian Invaders in 1918 – 1919)], Kiyev, Politizdat Ukrainy, 1948, c. 13.
41. Anuarul statistic al României 1939 și 1940, p. 60.
42. O. Dobrzhanskyi, Yu. Makar, O. Masan, Khotynshchyna: Istorychnyi narys [Khotyn Region: Historical Review], Chernivtsi, Molodyi bukovynets, 2002, c. 2163.

43. V.M. Zapolovskyi, S.D. Osachuk, Bukovyna: natsionalni rukhy ta sotsialno-politychni protsesy 1918 – 1944 rr. Pohliad dyplomativ (Dokumenty) [Bukovyna: National Movements and Socio-Political Processes 1918 – 1944 Diplomatic View (Documents)], Chernivtsi, Zelena Bukovyna, 2007, c. 101.
44. V.M. Zapolovskyi, S.D. Osachuk, Bukovyna: natsionalni rukhy ta sotsialno-politychni protsesy 1918 – 1944 rr. Pohliad dyplomativ (Dokumenty), c. 104.
45. Sovetsko-rumynskiye otnosheniya 1917 – 1941. Dokumenty i materialy: V 2 t. – T. II: 1935 – 1941 / Ministerstvo inostrannykh del Rossiyskoy Federatsii; Ministerstvo inostrannykh del Rumynii [Soviet-Romanian Relations 1917 – 1941. Documents and Materials: In 2 volumes – Vol. II: 1935 – 1941 / Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation; Ministry of Foreign Affairs of Romania], Moskva, Mezhdunarodnyye otnosheniya, 2000, c. 311.
46. Anuarul statistic al României 1935 și 1936 [Statistical Yearbook of Romania 1935 and 1936], Buzurești, Imprimeria Națională, 1937, p. 38.
47. Anuarul statistic al României 1935 și 1936, p. 39.
48. I. Bolovan. I.-A. Pop. Istoriya Rumynii, c. 572.